

HÉTFALU

Szerkesztők: Hochbauer Gyula,
Kovács Lehel István

VIII. évfolyam 2. (490.) szám

Alapította és szerkesztette (1906–1911):
dr. Fekete Endre és Kiss Béla

Független művelődési és
helytörténeti havilap

2002. február 1. – péntek

Zajzoni Rab István (1832 – 1862)

Zajzoni mosolya...

Tíz éve mosolyog a Zajzoni Rab István Középiskola türkösi épülete főút felőli udvarán a költő szobra. Tőle egy kőhajátásnyira lakik a szobrász, Szász Benedek István. Hozzá kopogtam be, árulná el nekünk a mosoly nyitját. Bozontos szakállra sem rejtje a beszédhez simuló hangulatát.

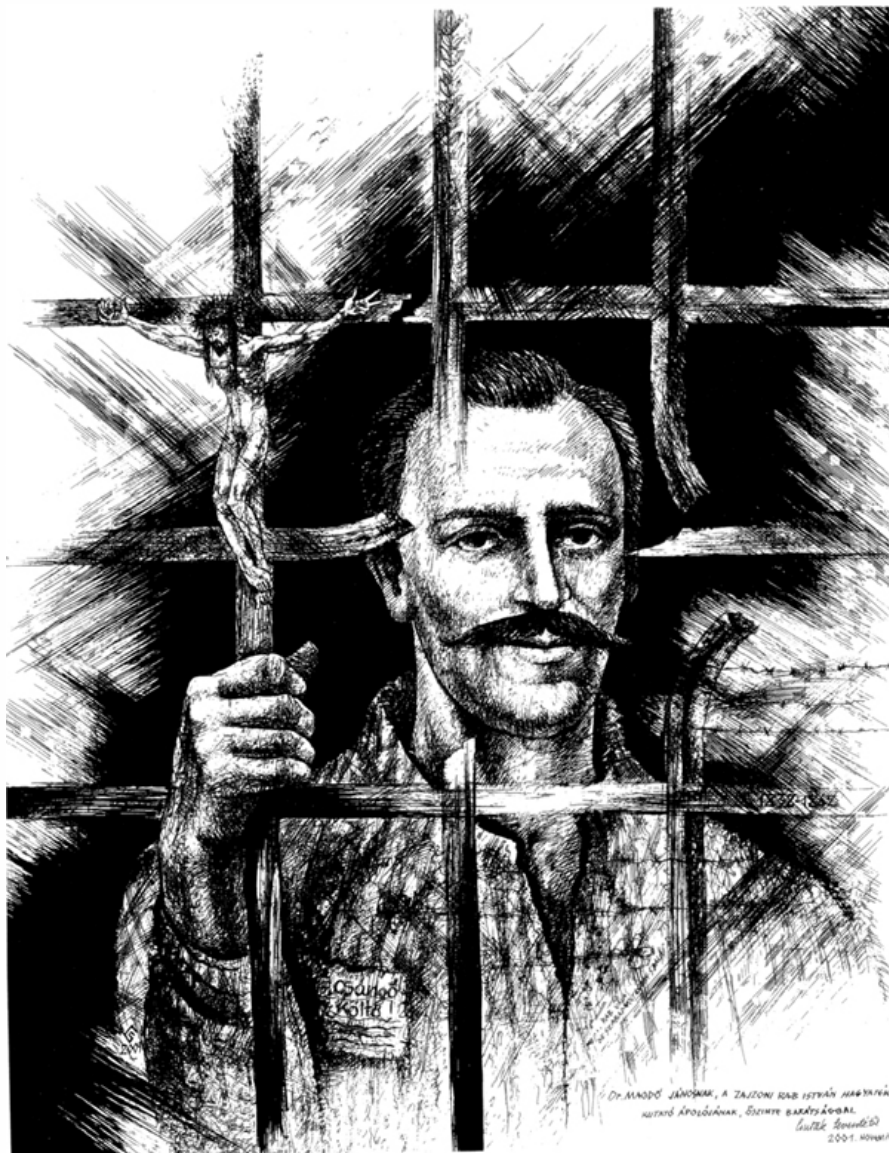
Augusztus elején döntötték el, hogy rám bízzák a munkát. Úgy tudom, ezt hosszas vita előzte meg, mert a szoborbizottságból nem mindenki bízott meg kellőképpen ki nem próbált tebenségben.

Bebozított nekem az Istók János és a Jakab András szobrairól készült fényképeket, a költő írásait, és olyan fényképeket is, melyek nem hasonlítottak a költő közismerté vált arcához. Nekifogtam tervezni és dolgozni. Egy este, miután a gipszmodell elkészült, eljött a szakbizottság: Csutak Levente, Vetró András, Petrovics István, Kovács Előd és Gyenge András. A képzőművészek is elismerően vélekedtek a munkámról. Másnap nekifogtam elkészíteni gipszből a negatívot, és ezzel párhuzamosan a talapzat tervét is. Majdnem egy kerek hónapig dolgoztam az öntésig.

Gyenge András autóval vitt el Székelyudvarhelyre, a Kovács Lehel ajánlotta öntő kft.-hez, Forró Attila mérnökhez. Az öntők két napi tanakodás után fogtak neki, mert még ilyen munkát nem végeztek. Nekem már volt ilyen tapasztalatom Brassából, ahol egy járszavári harangöntőtől tanultam volt néhány szakmai fogást. Előkészítettük a homokformákat, de az első öntés nem sikerült, mert az anyag nem lepte el az üreget. Kezdtünk elől. Letakarítottuk a pozitívot és újból elkészítettük a homokformákat. A második öntés sikerült. Lehámoztuk a homokformát...

Nagy elégtétel volt nekünk is, nekiink is. Szép lett az öntés. Az öntők büszkéek is voltak magukra. Következtek a finom simítások. Én hazaszaladtam, ellenőrizni a talapzatot, majd visszamentem. Sipos Gáborral hoztuk hazra a munkát. Itthon elkezdődött a bronz kezelése. Elvégeztük az utolsó simításokat. Miután elkészült minden, Farkas Gyula vállalkozó, az iskolával szemből, bozott egy emelőszerkezetet, amivel helyére emeltük a szobrot, majd rögzítettük.

(folytatás a 2. oldalon)

– Csutak Levente grafikája, dr. Magdó János tulajdonából –

A magyarok életében...

A magyarok életében
Sok dicső mag rejlik,
Meglátjátok majd belőle
Nagy jövődő fejlík.

Hódolni fog szellemének
Országok országa,
Szárnya alatt lesz az ember
Földi boldogsága.

Férfi nyelve, bájzenéje
Tánca és ruhája
Lészen minden józan lélek
Ingerlő mátkája.

Ami szép, mi nagy, mi remek
Itt van egybeforrva,
Soha lehet ezt letépni
Elbutító porba.

S jön az idő nemsokára,
Hol ezt elismerik,
Hol a népek a magyar fényt
Birtokul megkérík.

S hódolni fog a magyarnak
Országok országa,
Szárnya alatt lesz az ember
Földi boldogsága.

Zajzoni Rab István

a 2002 - Zajzoni év nyitóünnepsége

2002. február 2. – szombat

- 14:00: busz indul Hosszúfaluból a benzinkút mellől
- 14:30: műsor a zajzoni kultúrházban:
 - Lánymező
 - Gergelyjárás
 - Boricatánc
 - kiállítás Zajzoni Rab István e-reklyéiből
 - szemelvények Zajzoni életéből

- Zajzoni Rab István könyvbemutató
- teaest, kötetlen beszélgetés

2002. február 3. – vasárnap

- 11:00: Ünnepi istentisztelet a zajzoni evangélikus templomban, Zajzoni műsorral.
- Koszorúzás a zajzoni temetőben, Zajzoni sírjánál.

Mindenkit szeretettel várunk!

Február - Jégbontó hava

Népmozgás - 2001

- 1882. február 1-jén hunyt el Hosszúfaluban id. kaposi Molnár Viktor evangélikus lelkész. Kríz-bán született 1826-ban.

– id. kaposi Molnár Viktor –

- 1960. február 1-jén elhunyt Szórády Lajos tatrangi evangélikus lelkész. Kis-Tatán született 1867. június 22-én. Középiskolai és teológiai tanulmányait Sopronban végezte, majd két év németországi tanulmányút után Czell-Dömölkre kerül segédlelkésznek, innen hívta meg 1893. június 2-án a zajzoni gyülekezet, majd 1899. október 1-jétől a népes tatrangi gyülekezet, ahol haláláig lelkészkedett. Több cikluson keresztül tanügy esperes, majd főesperes, végül az egyház-megyei tiszteletbeli főesperese volt. A társadalmi munkákban is bőven kivette részét. Többek között a hétfalusi 48-as és függetlenségi párt elnöke volt.
- 1832. február 2-án született Zajzoni Rab István csángó költő.
- 1990. február 2.: Veyrier du Lac francia falu Pürkerec testvérfalva lesz.
- 1964. február 5.: Budapesten meghal Kupcsay Felicián író, miniszteri tanácsos. Id. kaposi Molnár Viktor unokája.
- 1910. február 8.: Húshagyó kedden a négyfalusi EMKE Kaszinó a csernátfalusi községi vendéglőben rendezett előképekkel és tánccal vegyes színelőadást, mely egyike volt az évad legsikeresebb mulatóságának.
- 1958. február 10.: Argay György püspök meglátogatja Fűrészmezőt.
- 1824. február 12-én született Bácsfaluban Borcsa Mihály. Meghalt Bácsfaluban, 1913. december 3-án.
- 1962. február 12.: Argay György püspök meglátogatja Tatrangot.
- 1939. február 13-án Bukarestben elhunyt Jakab András szobrászművész. Bácsfaluban született 1906. május 5-én.

- 1962. február 14.: Argay György püspök meglátogatja Pürkerecet.
- 1992. február 15.: Tökés László előadása a tatrangi ev. templomban, ezt az RMDSZ ifjai által szervezett bál követte a bácsfalusi kultúrházban.
- 1874. február 16-án Molnár Júlia író, kaposi Molnár Viktor hosszúfalusi evangélikus lelkész lánya, férjhez megy Kupcsay János szobrászhoz, aki Brassóban és Hosszúfaluban tanár, a műfaragó iskola vezetője.
- 1905. február 18-án hunyt el Bácsfaluban Simon István, Bácsfalú jötevője. 1827-ben született Bácsfaluban. Részt vett az 1848-as harcokban, majd a fogság elől Bukarestbe menekült, ahol meggazdagodott. Bácsfalusi templomának orgonát és harangot, a falunak vízvezetékét ajándékozott.
- 2000. február 18. – 20.: Barcasági Néprajzi Szemle – Seres András emlékére.
- 1795. február 20-án Barcaújfaluban meghalt Gödri János. Született Bácsfaluban, 1737-ben.
- 2000. február 21.: Dr. Dávid Ibohya igazságügyi miniszter meglátogatta Hétfalut.
- 1931. február 22.: Megalakul a Hétfalusi Gazdakör.
- 1972. február 22.: Budapesten meghal Istók János bácsfalusi szobrászművész.
- 1993. február 24.: RMDSZ táncmulatság közel 200 résztvevővel.
- 1874. február 26.: Háromszék közgyűlése kéri az Országgyűlést, hogy az új megyerendszerben Hétfalu tartozzon Háromszékhez. Egyetlen szavazaton múltott, hogy az Országgyűlés elvetette a kérést.

– Szórády Lajos –

- 1910. február 26.: A Csángó Újság 17-ik számával elbúcsúzik olvasóitól.
- 1960. február 26.: Argay György püspök meglátogatja Pürkerecet.

Hétfalusi magyar egyházközségek

Egyház-község	Keresztelő		Konf./első áld.		Esketés		Elbálokozás	
	F	L	F	L	Vegyesh ¹	Nem	F	N
Bácsfalú	5 ²		6		2		31	
Türkös kat.	6	5	8	7	5	3	13	10
Türkös	1	1	3	3	0	1	10	8
Csernátfalú	7	1	13	8	0	2	7	10
Hf. ref.	7	5	5	2	3	4	4	5
Hf.-alszeg	4	7	7	3	3	5	18	13
Fűrészmező	4	4	7	4	0	0	4	6
Tatrang	4	3 ³	8	3	2	6	10	8
Zajzon	5	1	3	6	1	0	3	10
Pürkerec	1	1	4	3	0	1	7	5

¹ A bácsfalusi lelkészváltás miatt csak összesített adatokat közölhetünk.

² Vegyesházasságon itt a magyar-román, román-magyar párokat értettük.

³ 2 még született, de nem keresztelték meg.

Hétfalusi magyar osztályok - 2000/2001

Iskola	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Bácsfalú	10	15	12	14	14	10	12	15
ZRI	19	18	24	23	37	35	29	27
Hosszúfalú	10	11	18	21	14	14	21	17
Tatrang	14	0 ⁴	11	11	12	16	12	8
Zajzon	5	1	9	5	1	7	10	9
Pürkerec	4	4	7	5 ⁵	-	-	-	-

⁴ 1 magyar román tagozatra iratkozott be, többen Négyfaluba mentek.

⁵ Összevont I.-III., II.-IV. osztályok működnek.

Zajzoni Rab István Középiskola				Építészeti szakiskola	
IX.	X.	XI.	XII.	I.	III.
17	29	31	24	17	18

Zajzoni mosoly...

Két nappal az avató ünnepély előtt kész voltunk. Két hónapi munkával...

Miután azt gondoltam, hogy a szobrász minden lényegeset elmondott, előhozakodtam azzal, amiért ma ajtót nyitottam náluk: került az arcra egy mosoly... Nem folytatom, mert Pista szája szögletére a szoboréhoz hasonló kedv formálódik.

Én akartam azt a mosolyt, mert zavartak a fényképmintákon a pesszimista vonások. Eljött az ideje, hogy találkozzunk a vidám Zajzonnal, hisz több írása és kortársa is tanúskodik pajkos kedvéről... A mellszobor egy iskola udvarán van: ezért is mosolyog. A száj sarkában egy koppintással megjelent a mosoly. Játszottam vele. Másik koppintással eltűnt a mosoly. A harmadik koppintásra újból megjelent... és Zajzoni azóta mosolyog. Kissé az én mosolyom is, az öröme, hogy sikerült, amit vállaltam. A bennem kételkedők ellenére is, 100 éves tervezgetés után.

Eltűnik arcáról a „Zajzoni-mosoly”, tekintetében szomorúság lopakodik.

Szép ünnepség volt a szoboravató, de engem az egészről kifelejtettek...

Nemsokára bekopogtam Kovács Előd tanárhoz, a Zajzoni Rab István Középiskola akkori, első igazgatójához. Ő előkerítette a Barcasági Csángó Alapítvány akkori közgyűléseinek jegyzőkönyveit, melléje fényképeket keres és emlékezik. Az ő emlékei a leghitelesebbek, mert iskolaigazgatóként ő fogta egybe az 1992. október 24-25-i két-

napos ünnepi rendezvénysorozatot.

Az 1991. november 20-i alapítványgyűlésen a kuratórium megbízta Magdó János orvost, hogy tárgyaljon egy Zajzoni szobor ügyében a bukaresti Bocskay Vince szobrászművésszel, és ugyanő vállalta szükséges engedélyek beszerzését is. A szobrász első árajánlata (novemberben 120 000 lej) a négy hónap alatti inflációra hivatkozva márciusra 250 000 lejre nőtt. A március 24-i gyűlésen javasolta Antal László tatrangi ev. lelkész, hogy az Alapítvány indítson pénzt és anyaggyűjtést a szoborra. A kuratórium augusztus elején Szász Benedek Istvánt bízta meg a szobor elkészítésével. A gyűjtés eredményei: 314 420 lej helyi pénzádományokból, 247 660 lej külföldi pénzádományokból, 186 000 lejbe került a bronzöntés, 80 000 lejt fizettek jellekészen a szobrásznak, a többi pénzt anyagra, szállításra, munkadíjra, a székegyudvarbelyi szállásdíjra fordították.

Kovács Előd becsukja a végiglapozott jegyzőkönyvet, majd szokás szerint hunyorít kissé és emlékezik.

Első nap volt a szoboravatás, második nap a névadó ünnepély. A szobrot Nagy Béla tanár úr leplezte le, a kuratórium elnökeként, a ő mondta az avatóbeszédet is, összefoglalva egy évszázad szoborállítási kísérleteinek történetét. A középiskola diákjainak irodalmi műsorát Simon Enikő tanárnő állította össze... Délután az ünnepelő Zajzonba utaztak, megkoszorúzni a költő ottani sír-emlékét. Másnapra, a névadó ünnepségre, körülbelül 1 500 fős lelkes közönség gyűlt össze.

(folytatása következik.)

Hochbauer Gyula

Találkozásaim Zajzoni Rab Istvánnal

Személyes vallomással kezdem.

Amikor öt éves koromban Zajzonba kerültem, titokzatos, ismeretlen világba csöppentem e szűk utcájú, dombokkal övezett kis csángó faluba. Egy impozáns, ötablakos régi házba költöztünk, amely sokáig félelmetesen idegen volt számomra. Nem ismertem ott senkit. Az a bajszos férfi is idegen volt, akinek a képe az ágyam melletti falon függött.

- *Vajon ki lehet?* – töprengtem magamban, amikor megpillantottam.

A kép alatt betűk sorakoztak, én azonban akkor még nem tudtam olvasni. Édesanyámhoz fordultam felvilágosodásért, mert eddig is ő fejtette meg számomra a világ nagy rejtelmait.

Zajzoni Rab István – csángó költő. Ezt olvasta ki a kép alatti betűkből anyám. Költő volt és csángó, mivelhogy itt született Zajzonban. Ennyit tudtam meg a régi divatú kabátban ábrázolt fiatal férfiről.

Meg is elégedtem ezzel a magyarázattal, mert nem érdekelt különösebben ez a *Zajzoni Rab István*.

Mivelhogy képe ott függött az ágya mellett, lassan-lassan egyre bizalmasabb lett köztünk a viszony. El-elnéztem komoly, szinte szomorú szemét, mosolytalan, bajszos takaródzott száját, tiszta homlokát. Felfedeztem, hogy zsinóros kabátja és a nyakkendője hasonlít a pap bácsiéhoz, amiről édesanyám azt mondta, hogy az „díszmagyar”.

Hát akkor ez a Zajzoni Rab István olyan „csángó költő”, aki „díszmagyar” – fűztem össze ismereteim láncszemét tízéves „okosságom” felvillanó megértésének fényénél.

Pár nap múlva a „díszmagyar” is érdeklődésem holtvágányára siklott, mert abban az időben kezdtem felfedezni a külvilágot. Abból pedig a legcsodásabb „belső világ” kezdett érdekelni, az irodalom.

Petőfi, Vörösmarty majd József Attila és Juhász Gyula szerelmese lettem. A világ valóságait félnéken körültagogató vágyaim a versekben öltöttek alakot. Szerelmese lettem a szép szavaknak.

Középiszkolás voltam, amikor egy jó alkalommal egy jó ismerősünk azt kérdezte édesanyámtól, hogy mennyiért adná el neki a Rab István képét. Szíven ütött a kérdés. Csak akkor kezdett engedni a rémület szorítása, amikor édesanyám nemleges választ hallottam. Akkor éreztem először, hogy nem tudnék megválni a „csángó költőtől”, mert az életemhez tartozik.

- *Tudod-e milyen értékes ez a kép? – Tudod-e, hogy a ritkaságok közé tartozik, mert egyetlen hiteles képe a csángók egyetlen ismert költőjének?*

- *Ismered-e verseit? Tudod-e, hogy milyen óriási merészségnek számított bátor kiállása, helytállása a '48-as forradalmak után?*

- *Tudod-e, hol van a sírja, amelyen ez a felirat áll: „Nemzete s neve Rab vala, / De szabad lelke s dala.”*

Mindezt olyan lelkesen és annyi hév-

vel mondta, amennyit én addig soha sem néztem volna ki egy tősgyökeres csángóból. ... Azután ismét évek múltak el...

Egy vasárnap délután édesapám ragyogó arccal nyitott rá a csendesen sziesztázó családra. Mitől származott ez a ragyogás? Talán a találó, baráti szó mellett megejtett szokásos vasárnap délutáni kártyapartitól vagy talán attól a kis vékony könyvtől, amelyet a mindenét elköttya-vetelő barátjától nyert kártyaadósága fejében?

Zajzoni Rab István – Válogatott versei. Ez a felirat állt a fűzetvastagságú kis fehér könyv borítóján kék betűkkel írva.

- *Ez az a könyv, amelyről János barátom beszélt!* – folytatta apám.

- *Van ebben egy erősen szép vers* – lapozta fel izgatottan a könyvet és mutogatta az áruját kínáló boltos buzgalmaival.

- *Itt van ni! Leánymező a címe.* Majd folytatta a felolvasást a maga jellegzetes éneklő, szótagló előadásmódjában:

„*Szent Ilie napján, / Zajzon vize partján...*”

De hiszen az olyan „csángósan” hangzik! – morfondíroztam magamban, mert sértette kifinomulóban levő ízlésemet, vers-hallásomat a kissé együgyűen nyersnek „falusiasnak” ható szöveg.

Közben édesapám rendületlenül végigolvasta a verset.

Akarva-akaratlanul, engem is meghattott a tatárok által megalázott pántlikás csángóleányok szomorú, réges-régi története. De nem maga a vers. Később én magam is beleolvastam a kötetbe, de nem találtam semmi olyant, ami tetszett volna.

A véletlen azonban mégiscsak megőrizte az elkallódástól a ki fehér verses kötetet, bár én nem sokat törődtem vele. Nekem ott voltak Petőfi és József Attilának a világ minden szépségét és igazságát magábaölelő versei. Nem volt szükségem Zajzoni Rab István sántító, tökéletlen „kreációira”.

Azután az egyetemi évek következtek; hűségük az örök irodalmi értékeknek.

Mit ad a fennvaló? Már az első szemeszter végén előkerestem a sutbadobott, leértékelt kis fehér könyvet. Ugyanis azzal akartam meglepetést szerezni versimádó, nagyra becsült irodalom tanáromnak (Kicsi Antalról van szó), hogy egy kevésbé ismert költő versét mondom fel neki a szóbeli vizsgán. Megtanultam hát a *Leánymezőt*. Verstanulás közben olyan mélységes sajnálat ébredt bennem, amelyet csak nyomorékok láttán éreztem addig. Mert nyomoréknak, fogyatékosnak éreztem a csángóköltő versét, az én bálványozott költő istenségeim tökéletessége mellett.

Az egyetem után hazakerültem Zajzonba tanítani. Rámzudult a kulturális élet felfrissítésének, megszervezésének nemes, de igen nehéz feladata is.

A *Brassói Lapok* által szervezett író-olvasó találkozáson adtam elő a *Leánymezőt*. Szavaltam. A „produkció” olyan „jól” sikerült, mint egy giccses mázolvány, de sikerem volt. Ezért aztán hála felét kezdtem érezni a költő, Zajzoni

Rab István iránt, akinek verse által sikerült a színpadról elfogadtatnom „szépreményű” önmagamat.

Később tapasztaltabb – úgy mond – értékebb lettem. S talán megértőbb is. Már nem utasítottam el olyan nyersen, türelmetlenül mindent, ami nem ütötte a másoktól szájkózott mércét. Rájöttem néhány olyan igazságra, amelyet eddig képtelen voltam felismerni. Megértettem azt, hogy jelképesen fejezzem ki magam; a bársonyosan lábad alá simuló fűszál is károddá válhat, ha azt közelről is figyelmesen tanulmányozod.

Ilyenforma igazságot fedeztem fel Zajzoni Rab István verseiben is, amelyek lassan, szinte észrevétlenül befonódtak életembe.

Államvizsga dolgozatom témájaként választottam, mert szinte sorsszerű véletlenségből az ölembe pottyant a róla szóló könyvészeti anyag. S ha már nekem jutott az a feladat, hogy filológiai ismereteim birtokában életet leheljek a száraz adatokba, hát megpróbáltam a „fából vaskarikát” készítés mutatónyát; versfordításokkal „fűszerezett” monográfiát írtam Zajzoni Rab Istvánról román nyelven. A fordítás buktatóin azonban „elvértett” az értékes, szép adathalmaz. Dolgozat lett belőle, semmi más; lélek nélküli felsorolás – konyhanyelven.

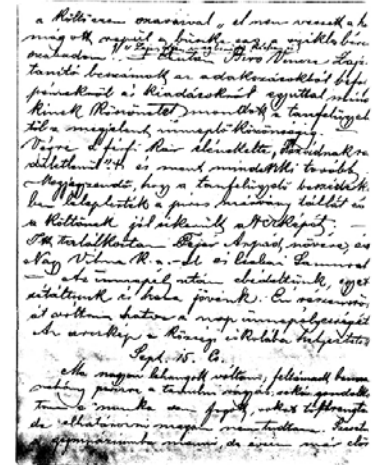
A Zajzoni „kísértést” azonban nem tudtam kiiktatni további életemből sem. Egyre jobban éreztem, hogy adósa maradtam. Újraolvastam a verseit, újabb könyvészeti anyagot sikerült felkutatnom és egyre erősebbnek éreztem a kényszert, hogy valami szebbet és jobbat írjak, mint az a bizonyos államvizsga dolgozat volt. Mégis, szinte meglepetésként ért az a megbízás, amelyet a *Brassói Lapoktól* kaptam 1982 májusában, hogy mint legilletékesebb, zajzoni magyar tanár mivoltomból eredően, én idézzem fel a költő emlékét születésének 150. évfordulójának alkalmából. Sikerült is egy elfogadható cikket megírnom, s ez tovább érlelte bennem azt az elhatározást, hogy rendezem meg az engem meg a csángó költőt illető közös dolgainkat.

Így érkezett el az idő, amikor végre valahára az én „Zajzonim” is talán megtalálja helyét (általam is) a világ értékei között. Most már az őszintén szeretettnek kijáró áhítattal és lelkiismeretességgel nyúlok ehhez a költészethez és költőhöz, hogy értően és érzően felmutassam mások számára is. Azt a Zajzoni Rab Istvánt, azt a csángó költőt, akinek egyetemesebb mondani-valója is van, s akinek helye van a magyar irodalom egészében is.

Talán elfogult vagyok – de egészen őszinte – ha azt állítom, hogy szerintem Zajzoni Rab Istvánt egész élményvilága leginkább ahhoz a közösséghez köti, amelyből vétetett. A magyar költészet csillagrendszerében ő az egyetlen olyan „csillagocská” amely legin-

kább ennek a népközösségnek világít, hirdelve az egymásértős örök igazságát, hogy a közömbösség, és a megértés között a legrövidebb út a szeretet.

Bartha Judit

**Mátis Bálint zajzoni jegyző
1887. szeptember 14-én kelt
naplójegyzése a Zajzoni Rab
István szülőházán
elhelyezett emléktábla
leleplezési ünnepségéről.**

A tanítói kar élén a tanfelügyelővel és a lobogókkal. A férfikar elénekelte a *Hymnust*.

Azután a tanfelügyelő lépett az emelvényre s egy alkalmi beszédben, mely gonddal volt elkészítve, kifejté a költő, a *csángó költő*, haza és szülőszerejét és intette a szülőket gyermekeik tanítására s az ifjúságot a példavételre, a szorgalomra serkenté. Zajos éljenzéssel végződött beszéde. Ezután *Végh* nevű brassói tanár lépett az emelvényre, elszavalta *Tinódi keservei* című művét Rabnak.

Ezután az ezen alkalomra szervezett dalkör elénekelte a Rab által költött szöveggel és itteni rektor *Kovács Mihály* által szerzett dallamra *Nem az, nem az amit mondanak! el nem veszett a hon*, című darabot. Jól sikerült! Ezután ismét *Végh* lépett az emelvényre s hosszú, de kitűnően előadott prózában felolvasta Zajzoni Rab István életrajzát a bölcsőtől a koporsóig.

Beszédét nagyon nekem tetszőleg végezte be a költő ezen szavaival: *el nem veszett a hon! Még ott repül a büszke sas a szikla bévén szabadon.* (zajos éljen még beszédközben is!) Ezután *Bíró Vincze* zajzoni tanító beszámolt az adakozásokból befolyt pénzekről és kiadásokról, egyúttal mindenkinek köszönetet mondott a tanfelügyelőtől a megjelent ünneplő közönségig. Végre a férfikar elénekelte a *Hazádnak rendületlenül*-t és ment mindenki tovább. Megjegyzendő, hogy a tanfelügyelő beszéde közben leleplezték a márványtáblát és a költőnek jól sikerült arcképet.

Itt találkozott Fejér Árpád, nővére és Nagy Vilma R. a.-val és Csabai Samuval.

Az ünnepély után ebédeltünk, egyet sétáltunk és haza jövünk. Én részemről át voltam hatva a nap ünnepélyességét.

Az arckép a községi iskolába helyeztetett el.

Zajzoni-kutatások és eredmények

Zajzoni Rab István első verse az Arany János szerkesztette *Szépirodalmi Figyelőben* jelent meg. Bár életében Magyarország szerte ismert költő lett, halála után méltatlanul feledésbe merült. Toldy Ferenc kihagyta az irodalomtörténetéből, de szülőföldje soha nem feledkezett meg róla. Mindmáig azonban senki nem gyűjtötte össze teljes irodalmi hagyatékát: verseit, prózáját, levelezését.

A költő életében három verseskötet jelent meg: a *Magyarok kéirtje* 1857-ben, a *Kordalok* 1860-ban (mely két kiadást és egy bővített kiadást ért meg), és a *Börtöndalok* 1861-ben. Ugyanakkor előkerült egy általa szerkesztett *Humorisztikus Kalendárium* is 1859-ből. Köteteit saját pénzén adta ki igen kis példányszámban, ezért nagyon kevés maradt belőlük az utókorra.

Prózaí írásait és verseit gyakran közölte a korabeli sajtó: *Hölgyfutár*, *Budapesti Hírlap*, *Budapesti Szemle*, *Magyar Porta*, *Vasárnapi Újság*, *Családi Kör*, *Magyarország*, *Szépirodalmi Figyelő*, *Alföld*, valamint a Török István által Bécsben kiadott *Magyar Sajtó*.

Népszerűségét a *Kordalok* című kötete alapozta meg, majd a *Börtöndalok* biztosította.

Halála után barátai, költőtársai: *Ágai Adolf*, *Bartha Károly*, *Szabados János*, *Borcsa Mihály*, *Papp György*, *Erdélyi János*, *Orbán Balázs*, *Táncsics Mihály*, *Jósika Miklós*, *íj. Abrányi Kornél* az elsők, akik megírják a vele kapcsolatos emlékeiket, illetve méltatják irodalmi munkásságát.

Koós Ferenc megszervezte, hogy a Brassó megyei magyar tantestület 1887-ben emléktáblával jelölje szülőházát, Kovács Mihály hosszúfalusi tanító Zajzoni több versét zenésítette meg, Mátis Bálint zajzoni jegyző és Jakab István pürkerenci tanító összegyűjtötték fellelhető kéziratait (leveleit, verseit), megírták életrajzát, emlékünnepeket szerveztek.

Időközben, bár ritkán, a magyar irodalomtörténet is felelevenítette emléket. Szinyei József a *Magyar írók élete és munkái* című monumentális művének XIV. kötetében rövid szócikkben ismerteti a költő életrajzát és munkáit. Az *Erdélyi Múzeum* 1931-i 10. és 12. számában olvashatjuk Erdélyi Pál írását Zajzoniról, valamint a költő barátainak, Papp György zajzoni és Borcsa Mihály bácsfalusi evangélikus lelkészek megemlékezéseit (és a hozzájuk írt leveleit – a szerk. megjegyzése).

Neves helytörténészeink, Bálint András tanár és dr. Kiss Béla csernátfalusi evangélikus lelkész megírták a csángó nép történetét és tanulmányaikban tovább éltették a költő emléket.

Halász Gyula a *Haladó Hagományok* sorozatban, 1959-ben megjelenteti Zajzoni Rab István válogatott verseit. Ezzel száz év után először kerül a széles olvasóközönség kezébe Zajzoni-verseskötet. Hiányosságai és tévedései ellenére, itt található az első igényesebb életrajz. Sajnos igen kevés forrásra hivatkozik. Nem ismerte a *Kordalok* har-

madik kiadását és csak pár címet említ Zajzoni prózaí műveiből.

E könyv új lendületet adott a Zajzoni-kutatásoknak.

Jómagam a gyűjtőmunkát az 1960-as évek közepén kezdtem el. Összegyűjtöttem a költő korabeli sajtóban megjelent verseit és prózaí munkáit, versesköteteit, valamint a róla szóló munkákat. Megkerestem mindazon személyeket és gyűjteményeket ahol feltételeztem, hogy Zajzoni anyag található. Így akadtam rá Mezei István tatrangi lelképásztornál egy eredeti levélre, a *Művelődés* 1973/3. számában közöltem (- előzőleg közölte a *Brassó* című újság az 1800-as évek végén – a szerk. megjegyzése). Magángyűjteményekben találtam meg a költőről készült két eredeti portrét is (- sajnos közgyűjteményekből szorgos magángyűjtők emeltek ezeket, s így lehetetlenné tették, hogy a szélesebb közönség megismerhesse – a szerk. megjegyzése).

Napirendre került a költő szobrának felállítása Zajzonban. Ennek lelkes szervezői voltak Bálint András tanár (akinek erre vonatkozó írását, hagyatékából közölte Hochbauer Ferencné Gáspár Sára a Brassói Füzetekben – a szerk. megjegyzése), dr. Papp Béla orvos, Sipos András és felesége Sipos Bella újságíró. Sajnos nem sikerült hazaszállítani Budapestről az Istók János bácsfalusi származású szobrászművész által készített mellszobrot.

A zajzoni születésű Taizs Márton gazdag Zajzoni-anyagot gyűjtött össze Budapesten: a költő összes verseit, eredeti kéziratokat, mintegy 150 fotókópiát a Táncsics-Zajzoni (stb.) periratról, az 1854-55-ös bölcsészhallgatók osztálykönyvét, két Táncsics-felhívást Zajzoni kézírásával. Ezen dokumentációnak azonban egyelőre nyoma veszett.

Tamási Áron az 1957-ben megjelent *hazai Tükör* című regényében, melynek cselekménye 1832-1853 között játszódik, beleszötte a Hontérusban tanuló fiatal Rab István alakját is.

Beke György író az 1969-ben megjelent *Orbán Balázs nyomdokain* című kötetében a *Csángó Krónikában* pár oldalt szentelt a költő emlékének. Az 1972-ben Zajzonban rendezett megemlékezésen, kérésünkre, ő tartotta az ünnepi beszédet. Erről az ünnepségről az *Erdélyi Magyarország* 1992. májusi számában így vall: „A barcasági csángók a Ceausescu-diktatúra magyarvilágos világában is módot, lehetőséget találtak arra, hogy önkörükből őrizzék nemzeti identitásukat, anyanyelvüket, ápolják kultúrájukat, hagyományukat. Rab István emlékére 1972-ben országos csángó folklór-ünnepet rendeztek Zajzonban. A múlt századi költőt szónokok, szavalók, a magyar nemzeti öntudat serkentőjeként idézték meg.”

Dr. Binder Pál történész a *Johannes Honterus Gimnázium* irattárából gyűjtötte össze a Zajzonira vonatkozó anyagokat. Fodor Sándor brassói magyar írdalom szakos tanár tanulmánya a *Művelődés* 1973/3-as számában jelent

meg. Nagy János a költő történelmi eseményekkel egyeztetett életrajzát írta meg. Bartha Judit magyar szakos tanárnő államvizsga, majd szakvizsga dolgozataiban végzi el Zajzoni Rab István irodalmi hagyatékának első komolyabb irodalmi elemzését.

A folyamatos kutatómunkához többen zárkóztak fel. Bencze Mihály egy évtizede készítgeti a teljes Zajzoni hagyaték kiadását, hogy megmentse ami még el nem kallódott az eltelt 140 év alatt.

dr. Magdó János

A 100 éves évforduló

Véletlenül hallottam nagyapám és édesapám párbeszédét a Zajzoni Rab István születésének 100 éves évfordulójára tervezett nagyszabású ünnepségről, előkészületeiről s a sok megrendelésről.

Mi ebben az időben Tatrangon éltünk, mert szüleimnek ott volt pékségük s üzletük. Hét éves lehettem, s a Tatrang-Csernátfalusi távolság izgatott: hogyan jussak el én is a Sörkertbe?

A rendelésről csütörtökön halottam. Pénteken előkészítik és szombaton viszi Pista, a kenyérkihordó, a stráfszekérrel, vízhatlan ponyva alatt a sok kenyeret és süteményt nagyapámékhöz Csernátfaluba. Ezt a napot vártam türelmetlenül. Szombaton délután fehér kosarakba helyezték a kenyeret, süteményeket, és minden elő volt készítve indulásra. Pista elfoglalta helyét a stráfszekér ülésén, és kinyitották a nagykaput. Ezt a pillanatot lestem ki én. Kisurrantam az üzletajtón, belopóztam a ponyva alá és összekucorodtam a szekér jobb-hátsó sarkában. Lelkem tele volt boldogsággal, de a félsz is uralkodott rajtam, hogy sem Pista, sem szüleim nem tudnak holléte mről.

Miután elhagytuk a hosszúfalusi tramváj síncit, folyton lestem, hogy mikor érünk a Sörkerthez. Ott uccu neki kiugrottam és beszaladtam a konyhába, ahol megláttam nagyanyámat. Végül Pista vitte hazafelé a megszökésem híret szüleimnek, akik már aggódva kerestek.

Vasárnap a virágpompába öltözött gesztenye fasor, az akácfa illata, a pacsírták és sárgarigók dala harangozták be a Papp István Sörkertjében tartandó ünnepet. Körben, a 60 méter hosszú kerítést is fenyővel s virággirlanddal díszítették, akárcsak a lampionokat, a színpadot. Középen fától-fáig, csillag alakban, színes szalagok, virágfonatok ékesítették a fehér asztalterítőkkel fedett asztalokkal telt helyszínt.

Ebéd után, két óraker, Bácsfalusi végekből idős nők és lányok díszöltözetben – az ősi hámosrokolyában és a biedermeier-szabású brokatselyemből vart tüllesipkés ujjú ruhákban, de a bogláros öves kőöntyűs, csepesz csángó-ruhákban is – indultak el Csernátfalusi felé. A férfiak egy része, mint rendtartók, lóháton, a többiek gyalog követték őket. Ahogy végighaladtak az úton, minden faluból bekapcsolódtak az ott lakók csoportjai. A hosszúfalusiakkal, és háromfalusiakkal a szobornál találkoztak, ahol Pataki Feri bácsi fúvószenekara és a tatrangi fúvószenekar muzikaszavával ékesítve elindultak lefelé a Vásárutcán. A háromfalusiak felvirágozott szekereikkel zárták a sort.

Ezzel a csodálatos színorgiával és pompával vonultak be a Sörkert vízkövel padolt udvarába, hogy minden csoport előadhassa a maga műsorát.

A megszokott szónoklatokat az ünnepelt verseiből, népdalokból, balladákából, néptáncokból összeállított műsor követte. Színesen ékesítette ezt a dalárda előadásai is. A jókedvű májális hajnalig tartott.

Papp István bemutatta az erdélyi konyha ingyencégeit.

Rostonsültek, különlegességek sok változatban. Italok, világos és barna sörök, borok, pezsgők, limonádék, ásványvizek bő választéka állt az itallapon. Kürtőskalács, mákos- és diótekerics, hagyományos mézespogácsa és vásári pogácsa, csöröge, fánk és különféle ízes sütemények egészítették ki a bő étrendet.

Pataki Feri bácsi nyolctagú bandája biztosította a talpalávalót, s a társaság táncra perdült. Remekül szórakozott mindenki. A szünetekben különféle vetélkedők zajlottak.

Ez a rengeteg látnivaló valósággal megbabonázott, odaszaladtam nagyapámhoz és kértem, hogy hajoljon le. Csak így tudtam a fülébe sügni, hogy mennyire boldog vagyok.

Ez a Zajzoni Rab István emlékünnepe a mai napig él emlékezetemben.

György Papp Margit

– a Zajzoni szobor leleplezése, 1992 –
a felvétel Kovács Előd készítette

Visszapillantás – 2001

Múlthavi számunkban sajnálatosan kimaradt az RMDSZ-es tanácsosok névsorából *Bubla Kálmán*, akitől ezúton elnézést kérünk.